

Tien jaar extra voor DOEL4 en TIHANGE3 of nieuwe gascentrales?

Aviel Verbruggen, Universiteit Antwerpen

<https://www.avielverbruggen.be>

Minister Zuhair Demir stelt de keuze tussen kerncentrales langer openhouden of nieuwe gascentrales bouwen op scherp in het openbaar (interview in De Tijd 11/9). Het siert haar dat ze zich niet laat knevelen in de achterkamertjes waarin de meest rijken en machtigen hun wil opleggen. Laten we kijken naar de inhoudelijke aspecten van het debat.

Ten eerste, ieder debat over energie en milieu dient gekaderd in de mondiale dreiging van een onomkeerbare klimaatcollaps. Die collaps alsnog ontlopen eist onmiddellijk heel snel starten en blijvend versnellen, zonder onderbreking, in het verminderen van de CO₂ uitstoot.

Qua energie is het antwoord gekend: maximale elektrificatie van de activiteiten met stroom geogst uit natuurlijke stromen als wind, licht, water, geothermie. Dit is geen economisch rampenverhaal, integendeel: hernieuwbare elektriciteit oogsten is sinds 2018 goedkoper dan stroom maken met fossiel gestookte en nucleaire centrales. Natuurlijke stromen zijn vrij van koolstof, stikstof, toxisch afval, enz., maar ook wispelturig. Flankerende investeringen in opslag (batterijen, waterstof, stuwmeren), extra trans-Europese hoogspanningslijnen, vraagbeheer, enz. zijn nodig om het Europees elektrisch net stabiel te houden. De technologische ontwikkelingen op dit domein verrassen ons telkens in positieve zin, zodat minister Demir niet te bezorgd moet zijn over de elektriciteitsfactuur, althans indien de facturen gevrijwaard blijven van monopolietoelagen door machtige energiebedrijven die hun investeringen in kolen en kerncentrales, en in fossiele energie laten betalen door de miljoenen kleine gebruikers.

Consensus over de noodzaak en mogelijkheden van hernieuwbare energie is vandaag algemeen. Niets of niemand mag de ontwikkeling ervan vertragen.

Ten tweede, het getreuzel na 2003 (Wet op de Kernuitstap) om ernstig energiebeleid uit te rollen, is de oorzaak van de armlastige situatie waarin minister Demir zich vandaag bevindt (de saga van de groene stroom certificaten is gekend, hoewel weinig begrepen). Het maakt het sluiten van DOEL4 en TIHANGE3 na 40 jaar dienst het voorwerp van debat. Om de "lichten te laten branden" staat de keuze op scherp tussen 10 jaar levensverlenging of nieuwe gascentrales om flexibel vermogen te leveren. Deze duwen andere opties opzij, zoals: meer invoer van stroom uit het buitenland (nochtans zeker een belangrijk onderdeel van de toekomstige hernieuwbare energievoorziening van België); verlaging van het energiegebruik door het schrappen van verspillende activiteiten; versnelde uitbouw van lokale, geïntegreerde voorziening van elektriciteit afgestemd op de behoeften van de inwoners en plaatselijke activiteiten.

Welke gascentrales wat gaan doen, en welke vergoeding daartegenover staat, lijkt ook niet evident. Voor basislast zijn STEG (Stoom + Gas) centrales (60% rendement op kruissnelheid) aangewezen, maar is hun flexibiliteit voor het aanvullen van wispelturige elektriciteit uit

wind en licht dan voldoende? Flexibele gascentrales aan 40% rendement zijn aangepaste vliegtuigturbines, kleiner, goedkoper, sneller afgeschreven.

Ten derde, een verlenging van de werkingsperiode van DOEL4 en TIHANGE3 is mogelijk binnen de Wet op de Kernuitstap van 2003, als overmacht van toepassing is. Overmacht bewijzen zou kunnen door de geschiedenis van januari 2003 tot vandaag te karteren. Dit zou moeten aantonen hoe, ondanks de trouwe en naarstige inzet om kernenergie overbodig te maken, de politieke en industriële overheden van het land daarin toch niet geslaagd zijn. Er lijkt weinig enthousiasme aanwezig om deze leerrijke oefening te maken die nochtans veel inzicht zou opleveren om toekomstgericht beleid te ontwikkelen.

Politici en industriëlen zitten nu op de blaren van het eigen vuur waarmee ze veel te lang en ondoordacht, de nucleaire optie (en fossiel energiegebruik) hebben aangewakkerd. Argumenten over kernenergie als slechte keuze louter economisch gezien, en over het ondermaatse keuzeprocessen vertrapten in 1982 de bestelling van DOEL5 en TIHANGE4 (de 2x 1300 MW kerncentrales op de planningstafel van de elektriciteitsbedrijven). De Tsjernobyl catastrofe (april 1986) betoonde de vertraging ondanks heftig protest vanwege nucleaire belangen, en stimuleerde het ijveren voor een kernuitstap. De Wet op de Kernuitstap (2003) is de verdienste van Ecolo-Agalev, en beloofde ruimte voor hernieuwbare energie en efficiëntie. Deze ruimte is triestig ingevuld, ook omdat nucleaire belangen bleven lobbyen om de wet af te schaffen (in 2009 hadden ze de buit bijna binnen, edoch Herman Van Rompuy verkaste naar de EU). De Fukushima catastrofe (maart 2011) toonde nogmaals hoe onbetrouwbaar en risicovol atoomkernenergie is, terwijl hernieuwbare wind en zonne elektriciteit doorbraken. Sindsdien zijn nieuwe kerncentrales ook voor ENGIE een dood spoor, waarin investeren massale financiering van de staatskas vraagt en de gemeenschap ontzaglijke risico's draagt.

Als gemeenschap, als land, als politieke democratie zijn we gediend met een herbevestiging van de strategische beslissing dat investeren in nieuwe kernenergiecentrales voorgoed uitgesloten is omdat dit haaks staat op duurzame ontwikkeling. Dit geldt ook voor de futuristische illusies inzake thorium, kleine modulaire reactoren, thermonucleaire fusie, e.d. Met inperking en heroriëntatie van het SCK MYRRHA project, gaan nucleaire expertise en financiën best naar de aanpak van het nucleaire passief (ontmanteling, hoogradioactief afval).

Als de strategische lijnen zijn gegarandeerd, is het langer openhouden van DOEL4 en TIHANGE3 een tactische beslissing, conditioneel op twee essentiële regelingen. Eén: hernieuwbare elektriciteit moet in alle gevallen, op ieder moment, voorrang krijgen op atoomstroom. Twee: over de risico's moet meer transparantie komen; nodig is een regeling voor ongevallen met schade aan de omgeving zodat de uitbaters van de centrales, eventueel gesteund door de industrie in een 'blue pact', aansprakelijk zijn voor de schade.